

**Н.В.АРТИКУЦА,**  
кандидат філологічних наук,  
доцент, науковий керівник  
Центру інноваційних  
методик правничої освіти  
Національного  
університету "Києво-  
Могилянська академія"  
(Київ)

## **МОВА ПРАВА У ЇЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РІЗНОВИДАХ**

*Предметом вивчення є мова права як комунікативно-галузева підсистема літературної мови з характерними лінгвостилістичними і структурно-жанровими ознаками, зумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основні функціонально-стильові різновиди правничої мови автор характеризує з таких позицій: сфера функціонування, приналежність до певного функціонального стилю та підстилю, жанру, специфічні стильові риси, репертуар мовних засобів.*

*Предметом изучения служит язык права как коммуникативно-отраслевая подсистема литературного языка с характерными лингвостилистическими и структурно-жанровыми признаками, обусловленными спецификой правовой сферы и коммуникативно-профессиональными потребностями в ней. Основные функционально-стилевые разновидности юридического языка характеризуются автором с таких позиций: сфера функционирования, принадлежность к определенному функциональному стилю и подстилю, жанру, специфические стилевые черты, репертуар языковых средств.*

*The subject is a study of the language law as a branch of communication subsystem literary language with typical linguistic, stylistic and structural-genre signs resulting from the specifics of the legal sphere and communicatively-professional needs it. The author describes the basic functional-styles of legal language of such positions: the branch of functioning, belonging to a certain functional style, genre, style-specific features, languages aids complex.*

Мова права - це цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Як надзвичайно важлива й соціально значуща сфера мовної комунікації, що забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності суспільства, мова права усе більше привертає увагу вчених і практиків із різних галузей знань (мовознавців, правознавців, істориків, термінознавців, лексикографів, нормопроєктувальників, редакторів, експертів, програмістів тощо).

Сьогодні феномен мови права є об'єктом вивчення низки наук: юридичних (загальна теорія держави і права, філософія права, історія держави і права, логіка права, юридична герменевтика, юридична техніка), філологічних (теорія мовної комунікації, стилістика, термінознавство, лексикографія, семасіологія, історія мови, прикладна лінгвістика, культура мови, судова риторика), а також формальної логіки, інформатики, філософії, соціології, історії, дипломатики, текстології тощо. Кожна з цих наукових галузей досліджує мову права доволі специфічно, розглядаючи феномен вербального втілення правової думки з різних позицій, у різних аспектах і площинах, за допомогою притаманних кожній науковій галузі наукових підходів і методів.

Проте наприкінці минулого століття з'являється нова самостійна наукова галузь, яка втілює міждисциплінарний підхід до вивчення складного феномену мови права, розробляє власний науково-теоретичний і методичний апарат, спрямований на фундаментальне системне дослідження мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації - юридична лінгвістика.

Методологія дослідження правничої мови ґрунтується на синтезі загальнонаукових підходів і принципів із галузевими методиками, серед яких визначальними є: когнітивний, синхронно-діахронічний, порівняльно-історичний, системно-структурний, функціонально-стилістичний. Методичний апарат юридичної лінгвістики складається з широкого спектру традиційних та інноваційних методів і робочих прийомів: аналіз і синтез, інтеграція і диференціація, текстологічний, етимологічний, історичний, порівняльно-історичний, системний, тезаурування, тлумачення, моделювання, стилістичний експеримент, компонентний, дистрибутивний, трансформаційний, статистичний, опозицій, зіставно-типологічний, культурно-історична інтерпретація, ретроспективний аналіз та реконструкція тощо. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають прикладні технології та методики комп'ютерної роботи з масивами (базами) юридичними текстами: автоматизована обробка нормативних текстів та документів, пошук інформації за ключовими словами

(ідентифікаторами), укладання електронних словників, авторедактори, машинний переклад та ін.

Мова права як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматико-стилістичних) являє собою поліфункціональну, багаторівневу, відкриту і стилістично диференційовану систему.

Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, які реалізуються в різноманітних правових текстах: 1) номінативна (називання правових реалій і понять); 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); 4) комунікативна (спілкування); 5) регульовальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права); 6) культурносна (збереження й передачі правового знання та правової культури); 7) виховна (вплив на правосвідомість, правове виховання); 8) естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність правового акта як еталонні якості юридичного тексту).

Багаторівневність мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо.

Відкритість мови права як системи виявляється у наявності в юридичних текстах поряд із юридичною лексикою загальнонавжаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесі термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення юридичного словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика.

Правнича мова у кожній із названих комунікативно-функціональних галузей характеризується певним набором специфічних рис, функцій, інвентарем мовних засобів, композиційною системою функціональних різновидів і жанрово-ситуативних стилів. Усе це дозволяє вченим (А. Ушаков, О. Піголкин, В. Власенко, Н. Калініна, Н. Івакіна, О. Галяшина, Т. Губаєва, М. Голев, О. Александров, А. Марахова, Д. Баранник, Н. Присяжнюк та ін.) [1] виявляти функціонально-стильову та жанрово-стильову неоднорідність мови права. Так, на думку проф. Дмитра Баранника, "сказати, що стиль нормативно-правових актів - це діловий стиль (нехай навіть і виділений в окремий різновид (субстиль) у межах

ділового) — означає нічого не сказати про цю функціонально-мовну категорію. Немає жодних підстав включати до одного стильового типу мови такий розмаїтий спектр жанрів, як, наприклад, заява про відпустку, доповідна записка по службі, розписка, доручення, протоколи зборів чи засідань та ін. - і тексти конституції країни, урядових постанов, законів, постанов суддів. Тим більше, що ці дві групи жанрових форм суттєво відрізняються одна від одної не лише функціями, а й своєю мовною структурою та синтаксичною модальністю" [2].

Ось чому юридична стилістика (підгалузь юридичної лінгвістики, що має на меті виявити стилістичну диференціацію правничого мовлення, особливості функціонування та способи використання мовних засобів у різних комунікативних сферах і ситуативних стилях правничого мовлення) оперує такими основоположними стилістичними поняттями й категоріями, як функціональний стиль, підстиль, стилістичні засоби, стильові ознаки (риси), стилістичні ресурси, стилістична норма, текст, жанр, жанрово-ситуативний стиль тощо.

Теоретично-прикладними завданнями юридичної стилістики є: дослідження стилістичних ресурсів правничого мовлення всіх мовних рівнів: лексики, фразеології, семантики, морфології, синтаксису; розкриття специфіки відбору й використання лексичних, морфологічних, синтаксичних та інших засобів у кожному функціональному різновиді правничої мови; визначення законів і особливостей кожного жанру; розроблення певних рекомендацій щодо використання мовних одиниць залежно від мети і змісту висловлення.

Розглянемо основні функціонально-стильові різновиди юридичної мови з таких позицій: сфера функціонування, приналежність до певного функціонального стилю та підстилю, репертуар жанрів, специфічні стильові засоби.

Мова права послуговується засобами різних функціональних стилів, серед яких найважливішими є: офіційно-діловий (обслуговує сферу внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства), науковий (сферу правничої науки й освіти), публіцистичний (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовний (сфера переважно неофіційного професійного спілкування юристів).

Ці основні функціональні різновиди правничої мови згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстилі.

Так, в офіційно-діловому стилі є підстилі: законодавчий (конституція, закон, постанова, указ, декрет, кодекс та ін.), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота та ін.), судово-правовий (позов, апеляція, протокол допиту, обвинувальний висновок, касаційне

подання та ін.), адміністративно-канцелярський (довідка, контракт, доручення, звіт, службовий лист та ін.).

Офіційно-діловий стиль юридичного мовлення, відображений передусім у текстах юридичних документів, характеризується сукупністю таких основних стильових рис (одночасно й вимог до нормативно-правових актів): офіційність, точність, однозначність, стандартизованість (термінології, синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше; структури документа), зрозумілість, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, суворість нормативності на всіх мовних рівнях, настановчо-інформативний характер приписів, безособовість, узагальненість, стилістична однорідність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність образності та індивідуально-авторських рис.

У мові правових приписів специфічними засобами висловлення правового змісту є: юридична термінологія як система словесного вираження понять і категорій права; юридичні конструкції як логіко-правові феномени; юридична аргументація; моделювання і тлумачення норм права; юридичний текст як мовне (текстуальне) вираження юридичного мислення і репрезентації правового знання; юридично-технічні правила побудови і формулювання правових норм, дефініцій термінів, нормативно-правових актів на основі вироблених у правотворчості, юридичній науці та практиці методів і прийомів.

Кожен підстиль офіційно-ділового стилю має свої специфічні ознаки, норми і правила використання мовних засобів залежно від призначення офіційно-ділового тексту та комунікативного завдання. Так, для законодавчого підстилю, який реалізується у законах та інших нормативно-правових актах, характерною є така сукупність специфічних ознак (на лексичному, семантичному, граматичному та стилістичному рівнях):

- ◆ наявність термінів законодавства, офіційних номенклатурних позначень, аббревіатур;
- ◆ нормативна дефінітивність термінів і номенклатурних назв (кодіфіковані законодавчі визначення);
- ◆ законодавча фразеологія (юридичні формули, штампи, кліше);
- ◆ моносемантизм (на рівні контексту);
- ◆ узагальнено-абстрагований виклад правового змісту (відповідні лексико-граматичні моделі, форми, конструкції);
- ◆ стандартизованість (лексичних, граматичних, синтаксичних і композиційних засобів);
- ◆ іменниковий характер тексту (віддієслівні та відприкметникові іменники, відіменні прийменники та ін.);
- ◆ переважання дієслів у формі 3 особи однини теперішнього часу, інфінітива у поєднанні з предикативним прислівником, прикметником чи дієсловом;

- синтаксичні конструкції у формі регулятивно-нормативних тверджень (констатаційного, зобов'язального, імперативного, заборонного, оцінно-правового характеру);
- застосування граматичної категорії модальності для регламентації різних моделей правової поведінки (можливості / неможливості, бажаності / небажаності, необхідності, обов'язковості дії);
- узагальненість та знеособленість викладу (безособові, неозначено-особові, узагальнено-особові, інфінітивні, дієприслівникові, інші конструкції);
- імперативний інфінітив;
- поширеність речень із пасивно-зворотним дієсловом на - ся в ролі предиката та пасивних конструкцій;
- предикативні форми на -но, -то;
- переважання складнопідрядних синтаксичних конструкцій над складносурядними і безсполучниковими;
- суб'єктивно-авторська відстороненість;
- монологічний характер викладу;
- стилістична однорідність, нейтральність, коректність;
- логічна впорядкованість викладу нормативного змісту на рівні тексту, рубрикації, графічних засобів;
- відсутність зайвих та стилістично недоречних елементів.

Мова юридичної науки вирізняється логічністю (дані - аналіз - висновки), об'єктивністю (наукові факти), аргументованістю й обґрунтованістю, побудованих на фактологічній точності, достовірності, конкретності, узагальненості (факт - типові явища - закономірності), абстрагованості (високий рівень наукової абстракції), офіційності (оприлюднення, опублікування), стандартизованістю (меншою, ніж в офіційно-діловому стилі), точністю, послідовністю, докладністю.

У межах наукового стилю представлені такі підстили: власне науковий (монографії, дисертації, наукові статті, доповіді, повідомлення, рецензії, відгуки, анотації, тези та ін.), навчально-науковий (підручники, посібники, лекції, методичні вказівки та рекомендації та ін.), науково-популярний (юридичні енциклопедії, довідники для населення, науково-популярні твори (книги, брошури, статті, телевізійні програми та ін.). Порівняно із власне науковим підстилем останні два характеризуються використанням мовних засобів, що забезпечують доступність і зрозумілість тексту для читацької аудиторії, наочність і образність викладу. Науково-популярні тексти, метою яких є популяризація наукових знань, містять також різноманітні публіцистичні та риторичні засоби і прийоми, допускають емоційність та експресивність викладу (значно меншою мірою, ніж у публіцистиці). Мова і стиль наукового твору відображають особистість автора, його індивідуальні мовленнєві характеристики. Згадаймо стиліс-

тику творів видатних українських учених-правознавців (Ф. Тарановського, О. Левицького, Є. Спекторського, Б. Кістяківського, С. Дністрянського, М. Слабченка, М. Палієнка, І. Маліновського, М. Максимейка, В. Грабаря, В. Корецького, Ю. Шемшученка, У. Батлера та інших) [3].

Публіцистичний стиль як один із функціональних різновидів юридичної мови, що обслуговує широку сферу суспільно-правових відносин, використовується передусім у юридичній періодиці (газетах, журналах), теле- і радіопрограмах правового характеру, у документальному кіно, у публічних промовах, дискусіях, дебатах, під час масових заходів (на зборах, мітингах тощо). У публіцистично-правових творах висвітлюються актуальні правові проблеми сучасного суспільства, надається правова оцінка тим чи іншим подіям, явищам, фактам, що впливає на правову свідомість громадян, плекає їх правові почуття та правову культуру. Правова публіцистика слугує потужним засобом суспільно-правового виховання, формування громадсько-правової думки, правових поглядів та уявлень людей, їх активної життєвої позиції у розбудові правової держави. Вона покликана захищати суспільно-правові цінності, формувати почуття справедливості, відповідальності у виконанні своїх обов'язків і дотриманні закону.

Мова юридичної публіцистики, реалізуючи дві основні, нерозривно поєднані функції - інформативності та впливу, характеризується полемічною загостреністю, популярністю, яскравістю передачі думки, образністю, експресивністю, відкритою оцінністю, підвищеною емоційністю, стильовою різнобарвністю, поєднанням експресії та стандарту (штампу), індивідуально-авторськими ознаками тощо.

Публіцистичний стиль поділяється на такі підстили - газетно-інформаційний (офіційне або інформаційне повідомлення, аналітичний огляд, проблемна або полемічна стаття, дискусія, есе, нарис, інтерв'ю та ін.), теле- і радіожурналістський (репортаж, хроніка подій, щоденник, слухання, прес-огляд, теледебати, детектив-шоу, інтерв'ю, консультація юриста та ін.), агітаційно-пропагандистський або ораторський (агітаційна промова, виступ під час мітингу, зустрічі з виборцями, відкритий лист, звернення, заклики, памфлети та ін.) підстили. Перші два є найбільш оперативними видами масової комунікації.

Репертуар мовностильових засобів юридичної публіцистики надзвичайно багатий, оскільки в ньому присутні елементи майже усіх функціональних стилів у поєднанні із специфічними публіцистичними засобами, риторичними фігурами і прийомами. Це своєрідний сплав стандартних і експресивних засобів, узагальненої та конкретної інформації, абстрагованого й образного викладу, логічного й емоційного впливу. Широко використовуються такі стилістичні прийоми, як поєднання в межах одного тексту різностильових елементів (наприклад, наукова

термінологія або офіційно-ділова лексика з розмовними засобами або жаргоном, сленгом, професіоналізмами), контраст (урочисте і буденне, нейтральне і загострено-емоційне, сучасне і застаріле, позитивне і негативне), образність (метафора, метонімія, порівняння, епітети, гіперболи тощо), протиставлення (антитеза, антонімія, хіазм), гра слів, парадокс, іронія, сарказм, натяк, риторичні звернення і запитання, повтор, пояснення, рафінування, анафора, перефразування тощо. Публіцистично-правові твори містять прислів'я, приказки, афоризми, фразеологізми, оказіоналізми, неологізми, індивідуально-авторські утворення.

Розмовний стиль у юридичному мовленні, маючи основною функцією - комунікативну, реалізує її у двох видах усного професійного спілкування — офіційному і неофіційному. Офіційне усне спілкування під час ділових зустрічей, нарад, переговорів, бесід, круглих столів потребує поєднання елементів розмовного стилю з офіційно-діловим або науковим. Неофіційне спілкування є персонально адресованим, а тому більшою мірою репрезентує такі специфічні ознаки розмовного стилю, як спонтанність (непідготовленість), ситуативність, невимушеність, демократизм у спілкуванні, найбільша свобода у виявленні думок та почуттів, неповнота або надлишковість мовних засобів, експресивно-емоційна насиченість, суб'єктивність, значна частина персонально-особистісної та оказіональної складової мовлення, повсякденно-побутовий характер, частіше спостерігається недотримання або й свідоме порушення мовних норм, можливе використання позалітературних мовних засобів (професійний сленг, аргі, професіоналізми, оказіоналізми; пор.: підпадати під статтю, зламати рішення).

Юридична стилістика вивчає особливості усіх розглянутих стилів, стилістичні ресурси кожного з них, закономірності функціонування мовних одиниць у межах певного функціонального стилю, підстилю, жанру, взаємодію стилів. Відповідно до кожного функціонального різновиду у правничому мовленні застосовуються певні правила добору, сполучення й організації мовних засобів з урахуванням призначення, стильової та жанрової приналежності тексту.

Результати стилістичних спостережень над правничими текстами різних стилів і жанрів, їх узагальнення у спеціальних дослідженнях кожного функціонального різновиду мови права допоможуть юристам, нормопроєктувальникам, юристам-лексикографам, перекладачам юридичної літератури, юристам-журналістам виявляти й оцінювати стилістичні параметри мовних засобів на рівні мовних одиниць і тексту, диференціювати стильові норми від їх порушення, доречно використовувати мовностилістичні ресурси у різних сферах правової комунікації, досягти високого рівня мовної компетентності у фаховій сфері.

Отже, стилістичні поняття й категорії є надзвичайно важливими для вивчення як загальної специфіки мови права, так і окремих її функціональних різновидів. Визначення особливостей функціонування мови права, типологічної специфіки юридичних текстів, закономірностей використання мовних засобів у юридичних текстах різних видів і жанрів створює насамперед необхідну науково-теоретичну базу для вирішення низки актуальних прикладних завдань у сфері правотворчості і правозастосування, таких як: лінгвістичне забезпечення законодавчої діяльності; лінгвістична експертиза законопроектів; переклад юридичної літератури; створення юридичних словників та навчальної літератури; судові лінгвістичні експертизи (експертизи у документаційних та інформаційних спорах; експертизи конфліктних текстів, що слугують підставою для судових позовів на захист честі, гідності та ділової репутації; авторознавча та ідентифікаційна експертизи тощо).

Результати лінгвостилістичних досліджень законодавчої мови можуть бути корисними для розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо удосконалення, уніфікації мови, стилю й оформлення законодавчих актів; підвищення якості юридичних документів; розв'язання численних мовно-термінологічних проблем у сучасному писемному та усному юридичному мовленні; забезпечення автентичності перекладу міжнародно-правових текстів, наближенні україномовних нормативних документів до міжнародних вимог і стандартів (мовностилістичних, термінологічних, юридико-технічних).

Вивчення особливостей наукового стилю юридичного мовлення допоможе розробити методичні поради і вимоги до мови і стилю наукових правознавчих праць різних жанрів (наукових доповідей, статей, дисертацій, монографій, підручників тощо), які сприятимуть підвищенню якості наукової, навчальної та довідково-лексикографічної літератури для правників.

Оволодіння найбільш ефективними засобами і прийомами юридичної публіцистики допоможе посилити можливості засобів масової інформації здійснювати свої інформативні, просвітницькі та культурно-виховні функції, підвищити ефективність комунікації у суспільно-правовій сфері життя суспільства.

Стилістично диференційований підхід має реалізуватись також у дидактичному плані, а саме у процесі фахово-мовної підготовки майбутніх спеціалістів і магістрів права, у системі спеціалізованої та поглибленої мовної підготовки висококваліфікованих юрлінгвістів-експертів, нормопроєктувальників, редакторів юридичної літератури, юристів-перекладачів, юристів-журналістів тощо. З цією метою в державних установах, вищих юридичних навчальних закладах, у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації юридичних кадрів впроваджується

низка спеціалізованих мовних дисциплін [4]: "Мова права", "Правнича лінгвістика", "Юридична термінологія", "Юридичне документознавство", "Юридичний переклад", "Риторика для юристів" та ін.

Напрацьовані нами матеріали застосовуються у процесі підготовки професійних нормопроектувальників (Школа нормопроектувальників Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України, Української школи законотворчості Інституту законодавства при Верховній Раді України), інтернів-помічників Секретаріату Верховної Ради України, магістрів права за напрямом "Теорія і практика нормотворення" у Національному університеті "Києво-Могилянська академія", у перепідготовці та підвищенні кваліфікації державних службовців.

### **Література:**

1. Ушаков А. А. *Очерки по законодательной стилистике: Учеб. пос.* - Пермь, 1967. - Ч. 1; *Язык закона / Под ред. А. с. Пиголкина.* - М., 1990; *Власенко Н. А. Язык права: Монография.* - Иркутск, 1997; *Калинина И. А. Лингвистическая экспертиза законопроектов: опыт, проблемы и перспективы.* - М., 1997; *Ивакина Н. Н. Профессиональная речь юриста. Учеб. пос.* - М., 1997; *Галяшина Е. И. Основы судебного речеведения.* - М., 2003; *Губаева Т. В. Язык и право.* - М., 2003; *Александров А. С. Введение в судебную лингвистику.* - Нижний Новгород, 2003; *Юридична лінгвістика: Темат. бібліограф. довідник / Укл. Ю. Ф. Прадід.* - Сімферополь, 2003. - 48 с.
2. Баранник Д. Х. *Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови //Право і лінгвістика. У двох частинах. Частина 2.* - Сімферополь, 2003. - с. 115.
3. *Академічна юридична думка.* - К.: Ін Юре, 1998. - 500 с.
4. *Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія.* - К., 2004. - с. 9.

© Н.В. Артикуца, 2008.

К. Є. БАЛАБАНОВА,  
аспірантка Інституту вищої  
освіти АПН України

## **ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ**

*Стаття присвячена питанням відродження і становлення нормативної української фахової (науково-технічної) мови та особливостям її вивчення у вищих навчальних закладах (ВНЗ).*

Основне завдання науково-технічної мови - описувати, пояснювати, характеризувати природні й соціальні процеси та явища, технічні об'єкти. На жаль, сьогодні державна українська мова ще не посіла належне їй місце в природознавстві, у техніці, на виробництві, у природничо-технічній освіті, тобто у сферах, що значною мірою визначають науково-технічний прогрес. Саме в цих сферах протягом тривалого часу українську мову практично не використовували, і для більшості українців професійна діяльність тісно пов'язана з використанням лише російської мови.

Висловлюючи свої науково-технічні праці, українські фахівці застосовують майже всі синтаксично-стилістичні конструкції, характерні для російського канцелярсько-наукового стилю. Нове покоління українців володіє мовою незадовільно, і це стосується всіх без винятку регіонів країни [9]. Українська мова має власні засоби, що визначають її своєрідність, роблять її неповторною й відрізняють від споріднених мов, зокрема від російської.

В галузях науки і техніки раціональною видається така послідовність кроків відродження української мови:

1. Створення новітніх лексичних (дво-, тримовних і т.д.) фахових словників;
2. Створення тлумачних фахових словників;
3. Енциклопедичні галузеві видання;
4. Базисні підручники;
5. Підгалузеві посібники, курси лекцій, методичні розробки.

Етап створення фахових термінологічних словників, енциклопедичних видань дуже важливий, враховуючи нерозвиненість національної терміносистеми в ряді технічних галузей, бо саме вони покликані виконувати нормотворчу функцію [1].

Щоб уникнути прикрих мовних і смислових помилок і недоречностей вже на етапі створення україномовних підручників та посібників для студентів технічних спеціальностей, доцільно сформулювати декілька рекомендацій, які спрямовані на впровадження української науково-технічної мови у навчальну літературу: